
บทที่ 2

การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

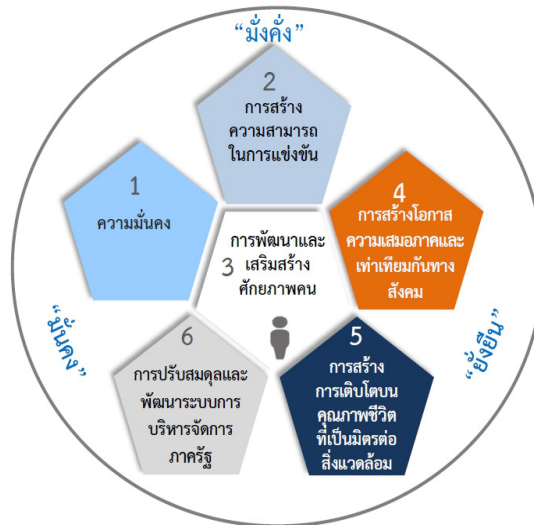
โครงการฯ ได้รวบรวมข้อมูลทุกมิติที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อมูลในส่วนนโยบาย แผนงาน และยุทธศาสตร์ของประเทศและกระทรวงคมนาคม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งของคนพิการและผู้สูงอายุ คู่มือและมาตรฐานทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง รายงานผลจากโครงการศึกษาอื่น ๆ และข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องกับคนพิการและผู้สูงอายุ โดยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิประกอบด้วย การทำแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาวิเคราะห์และสรุปผลจากข้อมูลปฐมภูมิที่ได้ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

2.1 นโยบาย แผนงาน และยุทธศาสตร์ ของประเทศและกระทรวงคมนาคม

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการและผู้สูงอายุ โดยกำหนดให้เป็นนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ชาติเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ เสริมสร้างโอกาสโดยมุ่งเน้นการพัฒนา ศักยภาพ การพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิ การจัดสวัสดิการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ การส่งเสริมให้คนพิการ เข้าถึงสิทธิอย่างเสมอภาค เท่าเทียม ทัวถึงและเป็นธรรม รวมทั้งการมีงานทำในสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐตามสัดส่วนที่กฎหมายกำหนด ดังปรากฏใน

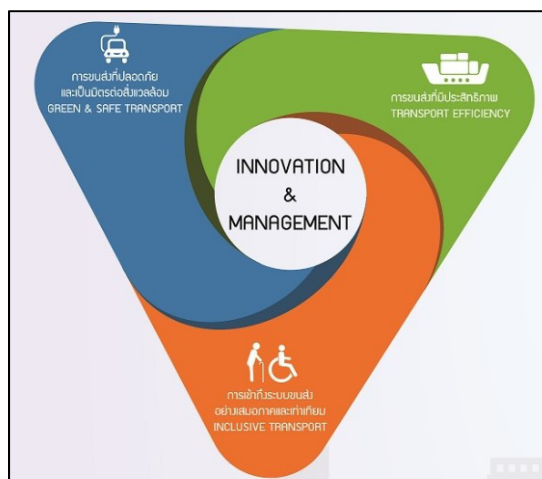
- 1) ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560 – 2579 ซึ่งมียุทธศาสตร์ด้านที่ 4 ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม ดังแสดงในรูปที่ 2.1 – 1
- 2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ซึ่งยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 7 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์และยุทธศาสตร์ที่ 8 การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม
- 3) นโยบายของรัฐบาล ตามคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2557 โดยจะสอดคล้องกับด้านที่ 3 คือ การลดความเหลื่อมล้ำของสังคม และการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ
- 4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งของไทย ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560 – 2579 โดยสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโครงการนี้ คือ ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการเข้าถึงระบบขนส่งอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม (Inclusive Transport)

รูปที่ 2.1 – 1 กรอบแนวคิดตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี

ที่มา : กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560 – 2579

รูปที่ 2.1 – 2 กรอบแนวคิดตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งของไทย ระยะ 20 ปี

ที่มา : แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งของไทย ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560 – 2579

- 5) ยุทธศาสตร์กระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2560 – 2564 ซึ่งมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง คือ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 “ทั่วถึงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม” และประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 “การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จ”
- 6) ยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในบริการภาคขนส่งสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2559 – 2578 สำหรับโครงการนี้เป็นโครงการที่ต่อยอดจากยุทธศาสตร์ดังกล่าวในมิติด้านการปรับปรุงโครงสร้างทางกายภาพสิ่งอำนวยความสะดวกและยานพาหนะสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ และการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวข้องในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการคนพิการและผู้สูงอายุ

- 7) แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 – 2564 ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
- 8) แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 – 2564 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ จัดการเลือกปฏิบัติ เพื่อให้คนพิการเข้าถึงสิทธิได้จริง ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างความเข้าใจและเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อคนพิการและความพิการ ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างสภาพแวดล้อมและบริการสาธารณะที่ทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ และยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการบูรณาการเครือข่ายและสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการอย่างยั่งยืน

2.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งของคนพิการและผู้สูงอายุ

มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการศึกษาโครงการฯ ได้แก่

- 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27 ระบุว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลจะกระทำมิได้ และมาตรา 71 ระบุว่ารัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้น
- 2) พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ได้กำหนดสิทธิประโยชน์และสวัสดิการให้กับคนพิการไว้หลายประการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อคนพิการ ผู้ดูแลคนพิการ องค์กรด้านคนพิการและองค์กรอื่น ๆ ที่มีบทบาทการให้บริการคนพิการ
- 3) พระราชบัญญัติการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2543
- 4) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456
- 5) กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร สำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 โดยมีสาระสำคัญในการกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญของสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ทางลาด ลิฟต์สำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ ประตู่ เป็นต้น

- 6) กฎกระทรวงกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคารสถานที่ หรือบริการสาธารณะอื่น เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ. 2555 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีการกำหนดคุณลักษณะของสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร เช่น ที่นั่งสำหรับคนพิการหรือพื้นที่สำหรับจอดวีลแชร์ ทางลาด พื้นผิวต่างสัมผัสสำหรับคนพิการทางการเห็น บันไดเลื่อนสำหรับคนพิการ ทางลาด หรือทางเลื่อนในแนวราบ ราวกันตกหรือผนังกันตก และประตูสำหรับคนพิการ เป็นต้น
- 7) กฎกระทรวงกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และบริการขนส่ง เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ. 2556 กระทรวงคมนาคม กำหนดลักษณะของอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯคือ ในหมวดที่ 2 ยานพาหนะ ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ประเภท และมีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการในยานพาหนะตามกฎหมายว่าด้วยรถแท็กซี่จำนวนทั้งสิ้น 20 รายการ จำแนกไปตามตารางที่ 2.2. – 1
- 8) ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ พ.ศ. 2552 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 กำหนดหลักเกณฑ์ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการแบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม คือ คนพิการทางการเห็น คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย คนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย คนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม คนพิการทางสติปัญญา คนพิการทางการเรียนรู้ และคนพิการทางออทิสติก

ตารางที่ 2.2 – 1 ตารางเปรียบเทียบและแสดงอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการใน
ยานพาหนะตามกฎหมายกระทรวงกำหนดคุณลักษณะฯ พ.ศ. 2556

อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ	รถที่ใช้ในการขนส่ง ผู้โดยสาร	รถยนต์สาธารณะและ รถยนต์บริการ	รถไฟ	รถไฟฟ้า	เรือโดยสาร	อากาศยานขนส่ง
1) ประตูรถสำหรับคนพิการ	✓					
2) อุปกรณ์นำพาคนพิการหรืออุปกรณ์ยกวีลแชร์ขึ้นและลงจากรถ	✓	✓	✓		✓	
3) ทางลาด	✓		✓		✓	
4) ทางขึ้นและลงเรือสำหรับคนพิการ					✓	
5) บันไดสำหรับคนพิการ					✓	
6) ทางเดินภายในเรือสำหรับคนพิการ					✓	
7) พื้นสำหรับจอดวีลแชร์หรืออุปกรณ์สำหรับเก็บวีลแชร์	✓	✓	✓	✓	✓	
8) ป้ายแสดงอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ	✓		✓	✓	✓	✓
9) ป้ายแสดงจำนวนที่นั่งคนพิการ					✓	
10) คู่มือการให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการแต่ละประเภทสำหรับ เจ้าหน้าที่ดูแลประจำรถ/ยานพาหนะ	✓		✓	✓	✓	✓
11) คู่มือแปลภาษาหรือป้ายสัญลักษณ์ภาษาสำหรับเจ้าหน้าที่ ประจำรถ/ยานพาหนะเพื่อใช้สื่อสารกับคนพิการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
12) เจ้าหน้าที่ประจำรถ/ยานพาหนะซึ่งผ่านการฝึกอบรมมีคุณสมบัติ ตรงกับความต้องการของคนพิการแต่ละประเภทอย่างน้อย หนึ่งคนเพื่อให้บริการคนพิการในการขึ้นและลงรถ/ ยานพาหนะ	✓		✓		✓	✓
13) ที่นั่งสำหรับคนพิการ			✓	✓	✓	✓
14) ห้องน้ำสำหรับคนพิการ			✓		✓ ^{*1}	✓
15) ห้องนอนสำหรับคนพิการ			✓		✓ ^{*2}	
16) ป้ายสัญลักษณ์รูปคนพิการติดไว้บริเวณตัวรถด้านนอกเพื่อให้ คนพิการทราบว่ารถที่จัดให้มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับคนพิการ			✓	✓		
17) การประกาศแจ้งชื่อสถานีถัดไปสำหรับคนพิการทางการเห็น และตัวอักษรไฟวิ่งหรือป้ายบอกชื่อสถานีถัดไปสำหรับ คนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย			✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 2.2 – 1 (ต่อ) ตารางเปรียบเทียบและแสดงอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในยานพาหนะ
ตามกฎหมายกำหนดคุณลักษณะฯ พ.ศ. 2556

อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ	รถที่ใช้ในการขนส่ง ผู้โดยสาร	รถยนต์สาธารณะและ รถยนต์บริการ	รถไฟ	รถไฟฟ้า	เรือโดยสาร	อากาศยานขนส่ง
18) ลิฟต์แบบแท่นยกสำหรับนำพาคนพิการหรือวีลแชร์ขึ้นและลง จากอากาศยาน						✓
19) คู่มือแนะนำการให้บริการอากาศยานสำหรับคนพิการ						✓
20) การประกาศเตือนสำหรับคนพิการทางการเห็น และตัวอักษร ไฟวิ่งหรือป้ายแสดงความหมายสำหรับคนพิการทางการได้ยิน หรือสื่อความหมาย						✓

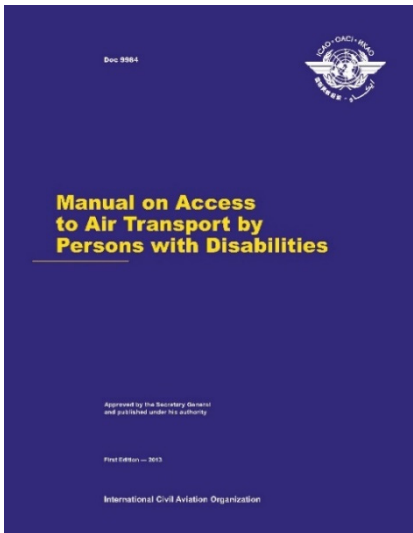
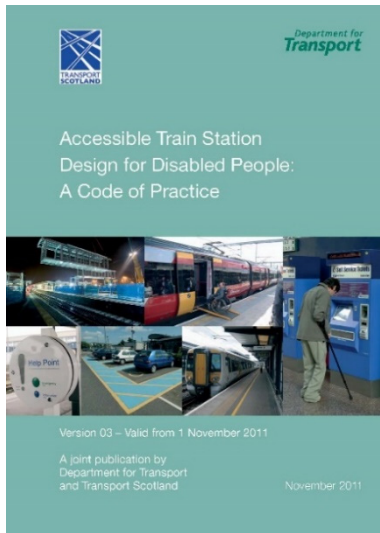
หมายเหตุ*¹ สำหรับเรือโดยสารที่มีขนาดเกินกว่าหกสิบตันกรอส และ *² สำหรับเรือโดยสารที่มีห้องนอน

2.3 คู่มือและมาตรฐานทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับคนพิการและผู้สูงอายุ

คู่มือและมาตรฐานทั้งในและต่างประเทศซึ่งได้มีการทบทวนในโครงการนี้ ประกอบด้วย

- 1) มาตรฐานการออกแบบตามหลักการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design) และการออกแบบบริการ (Service Design)
- 2) คู่มือปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม การออกแบบสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับทุกคน (Universal Design Code of Practice) พ.ศ. 2552 สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์
- 3) คู่มือการให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่คนพิการแต่ละประเภทสำหรับหน่วยงานที่ให้บริการภาคขนส่ง พ.ศ. 2558 สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร
- 4) คู่มือแปลภาษาหรือป้ายสัญลักษณ์ภาษาสำหรับหน่วยงานที่ให้บริการภาคขนส่ง พ.ศ. 2558 สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร
- 5) Manual on Access to Air Transport by Persons with Disabilities เป็นคู่มือที่กำหนดโดยหน่วยงาน International Civil Aviation Organization (ICAO) ซึ่งเป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นเพื่อวางระเบียบและข้อบังคับสำหรับกิจกรรมการบินระหว่างประเทศให้มีความปลอดภัยสูงสุด
- 6) Accessible Train Station Design for Disabled People: A Code of Practice มาตรฐานการออกแบบสถานีรถไฟสำหรับคนพิการ โดยกระทรวงคมนาคม สกอตแลนด์ ปี พ.ศ. 2554

รูปที่ 2.3 – 1 ตัวอย่างมาตรฐานต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับคนพิการและผู้สูงอายุ

(ก) Manual on Access to Air Transport by Persons with Disabilities	(ข) Accessible Train Station Design for Disabled People: A Code of Practice

ที่มา : (ก) International Civil Aviation Organization

(ข) Department of Transport UK

2.4 การศึกษาโครงการและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคนพิการและผู้สูงอายุ

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการภาคขนส่งสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ จึงได้ทำการศึกษาทบทวนโครงการที่มีความสำคัญ เช่น

- 1) โครงการศึกษาการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพการบริการในภาคขนส่งสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ ของสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร โครงการฯ ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพการบริการในภาคขนส่งสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ ให้สามารถเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะได้อย่างสะดวกและปลอดภัย และผลลัพธ์ที่ได้จากโครงการฯ ประกอบด้วย
  - ยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในภาคขนส่งสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ ของประเทศไทย ซึ่งเป็นแผนระยะ 10 ปี ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการคนพิการและผู้สูงอายุ ด้านการปรับปรุงโครงสร้างทางกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกและยานพาหนะสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ ด้านการฝึกอบรมบุคลากรเกี่ยวกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการคนพิการและผู้สูงอายุ และด้านการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้อำนวยความสะดวกแก่คนพิการและผู้สูงอายุ

- ต้นแบบสถานีบริการขนส่งจำนวน 5 ต้นแบบ ได้แก่ ต้นแบบสถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพ (ถนนบรมราชชนนี) ต้นแบบป้ายหยุดรถโดยสารประจำทางบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ต้นแบบท่าอากาศยานดอนเมือง ต้นแบบสถานีรถไฟความเร็วสูงนครปฐม และต้นแบบท่าเรือสะพานพระนั่งเกล้า
- คู่มือจำนวน 2 เล่ม ได้แก่ คู่มือให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่คนพิการแต่ละประเภทสำหรับหน่วยงานที่ให้บริการภาคขนส่ง และคู่มือแปลภาษาหรือป้ายสัญลักษณ์ภาษาสำหรับหน่วยงานที่ให้บริการภาคขนส่ง ของสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร ดังแสดงในรูปที่ 2.4 – 1

รูปที่ 2.4 – 1 คู่มือของสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร

คู่มือให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่คนพิการแต่ละประเภทสำหรับหน่วยงานที่ให้บริการภาคขนส่ง	คู่มือแปลภาษาหรือป้ายสัญลักษณ์ภาษาสำหรับหน่วยงานที่ให้บริการภาคขนส่ง

ที่มา : สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร

- 2) โครงการศึกษาสำรวจเพื่อการประเมินและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและออกแบบโครงสร้างพื้นฐานของการขนส่งสาธารณะเพื่อคนพิการ เด็ก และผู้สูงอายุ ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ของสำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม ประกอบด้วยผลลัพธ์โครงการดังนี้

- โครงการฯ ระยะที่ 1 ได้แก่ แบบตรวจสอบประกอบด้วย เกณฑ์การตรวจสอบ (Check list) และเกณฑ์วัดประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐาน/สิ่งอำนวยความสะดวกระบบขนส่งสาธารณะของคนพิการ เด็กและผู้สูงอายุ ที่มาจากผลการศึกษาของโครงการฯ ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 การตรวจสอบการเข้าถึงสถานี (Accessibility) ส่วนที่ 2 การตรวจสอบการเข้าถึงการให้บริการภายในสถานีรวมถึงนำไปยังชานชาลา และส่วนที่ 3 การตรวจสอบผู้ให้บริการ (Operators and staffs) ต้นแบบอาคารสถานีขนส่ง 9 แห่ง

- โครงการฯ ระยะที่ 2 ได้แก่ การจัดหลักเกณฑ์และแบบมาตรฐานโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมสำหรับการขนส่งสาธารณะเพื่อคนพิการ เด็ก และผู้สูงอายุของกระทรวงคมนาคม และการพัฒนาและออกแบบรายละเอียดโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งสาธารณะบริเวณท่าเทียบเรืออ่าวฉลอง จังหวัดภูเก็ต

3) ข้อมูลสถิติสถานการณ์คนพิการและผู้สูงอายุในประเทศไทย

ในปัจจุบัน หลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยจำนวนผู้สูงอายุเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน การสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติระหว่างปี พ.ศ. 2548 – 2558 ดังแสดงในตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 ร้อยละของประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย

ปี พ.ศ.	2548	2550	2552	2554	2558
ร้อยละของผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมด	10.20	10.60	11.30	12.20	14.40
จำนวนประชากรทั้งหมด (ล้านคน)	62.40	63.00	63.50	64.10	65.70

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่าจำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและข้อมูลการคาดการณ์ทางสถิติของกรมกิจการผู้สูงอายุระบุว่า ปี พ.ศ.2564 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว

ประชากรอีกกลุ่มหนึ่งที่ภาครัฐต้องให้การดูแลคือ กลุ่มคนพิการ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มคนที่นับวันยังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น สำนักงานสถิติได้ทำการสำรวจจำนวนคนพิการของประเทศไทยครั้งแรกในปี พ.ศ. 2545 พบว่ามีประชากรคนพิการจำนวน 1,098,000 คน คิดเป็นร้อยละ 1.70 ของจำนวนประชากรไทยทั้งหมด และในปี พ.ศ. 2555 ได้มีการสำรวจจำนวนคนพิการอีกครั้งพบว่าประเทศไทยที่เป็นคนพิการจำนวน 1.50 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 2.20 ของจำนวนประชากรไทยทั้งหมด

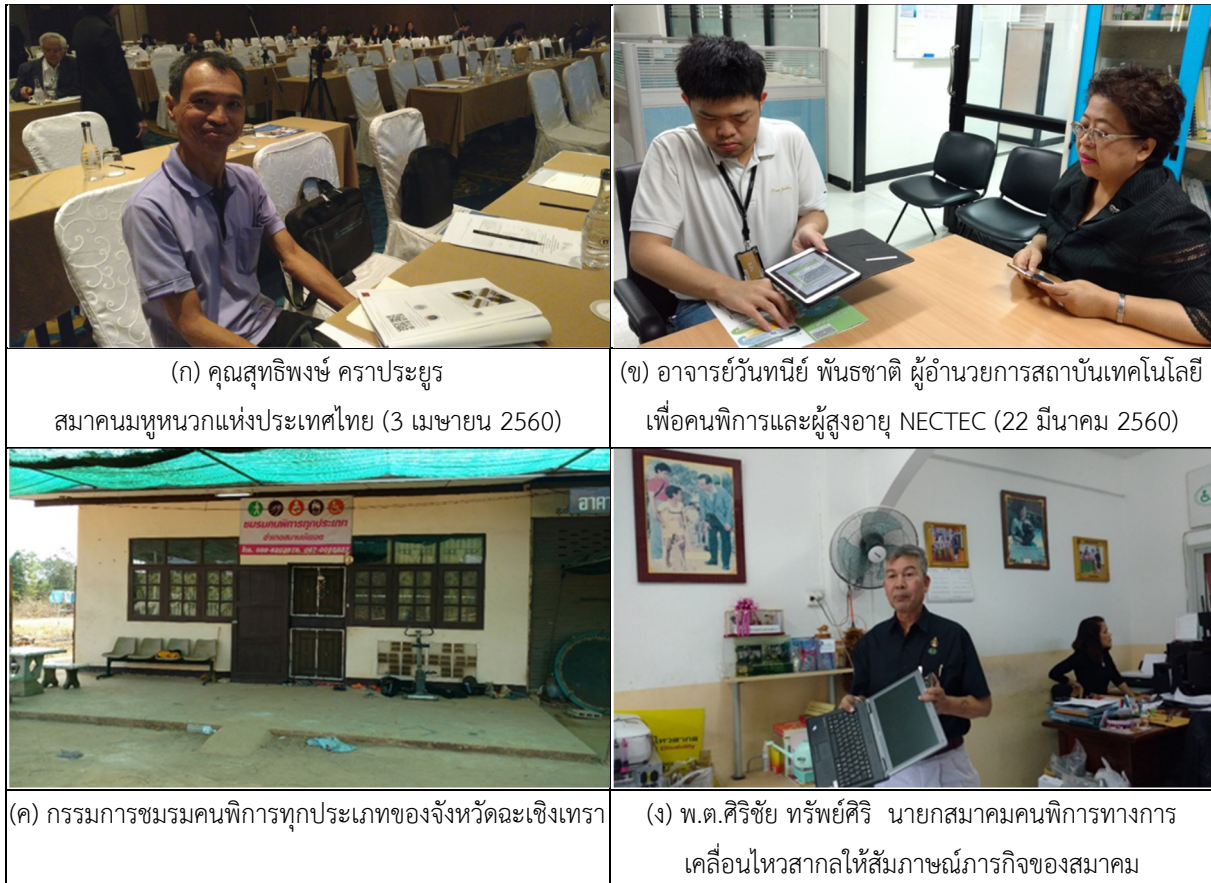
ปัจจุบันจากข้อมูลสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทยล่าสุด ณ วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2560 สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่าคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการมีจำนวน 1,756,849 คน คิดเป็นร้อยละ 2.66 ของประชากรทั้งประเทศ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นพบว่า แนวโน้มจำนวนคนพิการเทียบกับประชากรทั้งหมดของประเทศไทยมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี และพบว่าจำนวนคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายมีจำนวนมากที่สุด และคนพิการอาศัยกระจายอยู่ในทุกภาคของประเทศไทย

2.5 การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยทำแบบสอบถามและสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก

ผลการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกผู้มีประสบการณ์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการและผู้สูงอายุ แสดงในรูปที่ 2.5 – 1 สามารถสรุปประเด็นและสาระสำคัญ อาทิ ประเด็นเกี่ยวกับการจัดทำมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการขนส่งในยานพาหนะ ประเด็นเกี่ยวกับหลักสูตรการอบรมสำหรับบุคลากร ประเด็นเกี่ยวกับการขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรม

รูปที่ 2.5 – 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก

1) ประเด็นเกี่ยวกับการจัดทำมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการขนส่งในยานพาหนะ

- เห็นควรจัดทำมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาแก้ไขปัญหาการเข้าถึงบริการภาคขนส่ง ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและแผนการดำเนินงานด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการภาคขนส่งสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ
- การจัดทำมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวก ควรดำเนินการพัฒนารวบรวมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องให้มีความครบถ้วนทั้งด้านนโยบาย ด้านการปฏิบัติการ ด้านการผลิต และผู้ใช้บริการ เพื่อให้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในการนำไปปฏิบัติ

- การดำเนินการจัดทำมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกในยานพาหนะ ควรเป็นไปตามหลักการ Universal Design เพื่อให้เป็นสังคมที่เท่าเทียมกัน และเป็นเรื่องเร่งด่วนในการดำเนินการ

2) ประเด็นเกี่ยวกับหลักสูตรการอบรมสำหรับบุคลากร

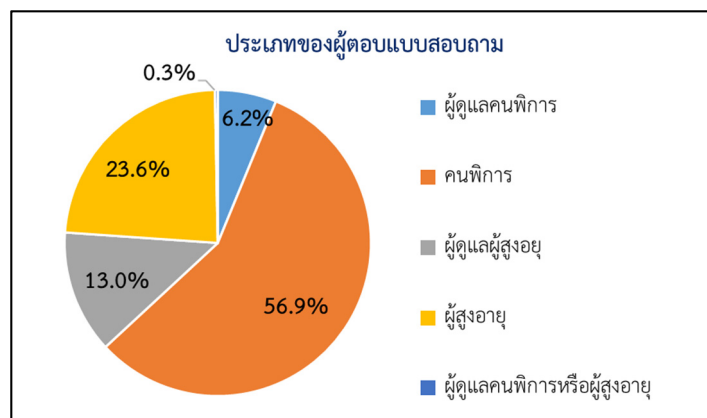
- ควรจัดให้มีการอบรมหลักสูตรฯ แก่เจ้าหน้าที่และผู้ดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการและผู้สูงอายุ เพื่อเตรียมพร้อมรองรับสถานการณ์ผู้สูงอายุ จำนวนคนพิการ และคนทุกคนในสังคม
- ระบบขนส่งสาธารณะยังขาดเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการและความช่วยเหลือแก่คนพิการและผู้สูงอายุ ควรเร่งดำเนินการเพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงและได้ใช้ประโยชน์บริการภาคขนส่ง

3) ประเด็นเกี่ยวกับการขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรม

- การจัดทำมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกฯ ควรดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดทำแผนการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อมีกรอบระยะเวลาดำเนินการที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น
- พบว่าสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในการบริการภาคขนส่งสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอและยังไม่มีประสิทธิภาพ
- สนับสนุนให้มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในยานพาหนะและสถานบริการขนส่งต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ต่อคนทุกคน
- พร้อมสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการปรับปรุง และการรับการสนับสนุนจากภาครัฐ อาทิ เงินสนับสนุนโครงการ นโยบายภาษี เพื่อผลักดันให้เป็นรูปธรรม

ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับการเดินทางของคนพิการและผู้สูงอายุ จำนวน 341 ชุด ซึ่งครอบคลุมคนพิการทั้ง 7 ประเภท ผู้สูงอายุ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ และผู้ดูแลคนพิการ แสดงในรูปที่ 2.5 – 2

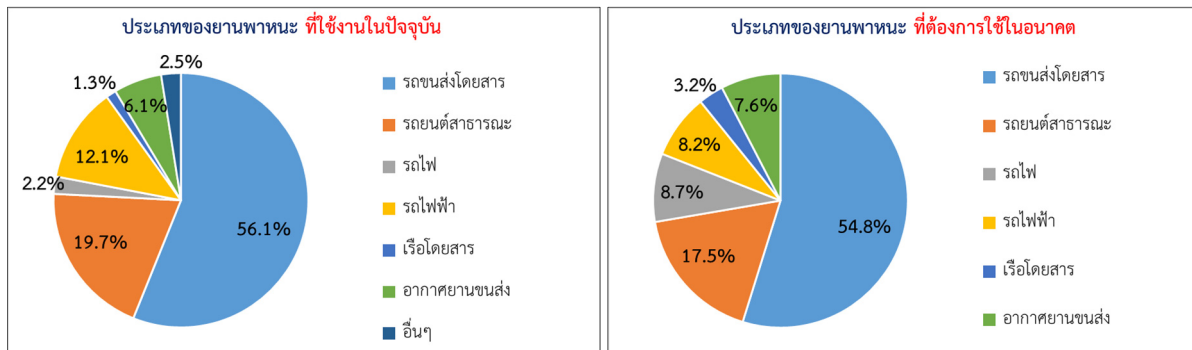
รูปที่ 2.5 – 2 ประเภทของผู้ตอบแบบสอบถาม

โดยมีสาระสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม ดังนี้

- รถขนส่งโดยสาร เป็นรูปแบบการเดินทางที่คนพิการและผู้สูงอายุใช้ในการเดินทางมากที่สุด โดยมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 50 และรถยนต์สาธารณะลำดับรองลงมาประมาณร้อยละ 20 ดังแสดงในรูปที่ 2.5 – 3

รูปที่ 2.5 – 3 ประเภทของยานพาหนะที่ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มคนพิการใช้อยู่ในปัจจุบัน และมีความต้องการใช้บริการในอนาคต

สรุปในภาพรวมพบว่า คนพิการและผู้สูงอายุอาศัยรถโดยสารประจำทางและไม่ประจำทางมากที่สุด เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ รถยนต์โดยสารสาธารณะและรถไฟฟ้าตามลำดับ ส่วนความต้องการใช้งานในอนาคตพบว่า มีความต้องการใช้รถโดยสารประจำทางและไม่ประจำทางมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่รถยนต์โดยสารสาธารณะ และรถไฟฟ้าตามลำดับ ในขณะที่คนพิการและผู้สูงอายุมีความต้องการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประเภทความพิการ โดยมีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทป้ายสัญลักษณ์และประกาศแจ้งเตือนสถานีถัดไปสูงที่สุด

2.6 สรุปและประมวลผลจากการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับในการศึกษารั้งนี้ ประกอบด้วยการทบทวนข้อมูล ทฤษฎีภูมิทั้งในส่วนของกฎหมาย นโยบาย มาตรฐานต่าง ๆ การศึกษาดูงานจากต่างประเทศ รวมถึงการสำรวจข้อมูลปฐมภูมิผ่านการใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับคนพิการและผู้สูงอายุ ซึ่งผลการรวบรวมและวิเคราะห์ได้แสดงถึงประเด็นและสาระสำคัญต่าง ๆ เป็นจำนวนมากได้นำมาใช้ประกอบในขั้นตอนของการพัฒนามาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวก ในยานพาหนะแต่ละประเภท เนื่องจากในขั้นตอนการจัดทำมาตรฐานจะต้องมีการเปรียบเทียบ และเทียบเคียงจากข้อกำหนดต่าง ๆ ในกฎหมายและมาตรฐานจากต่างประเทศ เพื่อให้มีความเชื่อมั่น ว่ามาตรฐานที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปบังคับใช้กับการดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับ กฎหมายและมีความชัดเจนอย่างเพียงพอต่อเจ้าหน้าที่ในการนำไปประยุกต์ใช้ ขณะที่รายละเอียด บางส่วนจากงานมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกในยานพาหนะยังนำไปปรับใช้เพื่อเป็นต้นแบบ สิ่งอำนวยความสะดวกอุปกรณ์นำพาคนพิการหรืออุปกรณ์ยกวีลแชร์สำหรับคนพิการ

นอกจากนั้นแล้วข้อมูลจากการทบทวนยังได้นำไปปรับใช้กับขั้นตอนในส่วนของการจัดทำหลักสูตรการอบรมทั้งสองหลักสูตร ทั้งในส่วนของความเข้าใจคนพิการและผู้สูงอายุ การทบทวนเกี่ยวกับกฎหมายและมาตรฐาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนและผ่านการสังเคราะห์ไปบรรจุในหลักสูตรการอบรมทั้งสองหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรดังกล่าวมีความสะดวกต่อหน่วยงานต่าง ๆ ในการนำไปประยุกต์ใช้อบรมเจ้าหน้าที่และข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานออกแบบและให้บริการกับคนพิการและผู้สูงอายุ